

ПРАЗ ПОЛЫМЯ ВАЙНЫ: ДА 70-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ

Вядучы бібліограф
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Вялікая Айчынная вайна Савецкага Саюза супраць фашысцкай Германіі (1941–1945) займае асобае месца ў сусветнай гісторыі. Гэта быў не проста ўзброены канфлікт паміж дзяржавамі, а цэлая эпоха, напоўненая радасцю перамог, гаркотай паражэнняў, вялікімі стратамі, а таксама гераізмам, мужнасцю, самаахвярнасцю савецкіх людзей на фронце і ў тыле.

Усё больш і больш аддаляе нас час ад суровых ваенных гадоў, аднак і сёння, калі назіраецца абвастранне паміж дзяржавамі і ў розных рэгіёнах узнікаюць гарачыя кропкі, неабходна памятаць, кім і як быў выратаваны свет ад карычневай чумы фашызму. У нашай краіне, дзякуючы намаганням улады, ажыццяўляецца паглыбленая работа па вывучэнні падзей і ўрокаў Вялікай Айчыннай вайны. Асаблівы размах яна набыла ў сувязі са святкаваннем 70-годдзя з часу вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэта юбілейная дата ўздымае вялікую хвалю грамадскага і навуковага інтарэсаў да гісторыі мінулай вайны, абуджае гістарычную памяць пра тое, якой цаной дасталася беларускаму народу перамога.

Чым далей адыходзіць у мінулае Вялікая Айчынная вайна, тым глыбей мы асэнсоўваем значэнне подзвігу беларускага народа, тым больш мы ўдзячны воінам і працаўнікам тылу, мужным партызанам і бястрашным падпольшчыкам, якія цаной свайго жыцця забяспечылі шчаслівую і мірную будучыню нам, сваім нашчадкам.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны з'яўляецца адной з галоўных у гістарычнай навуцы: яе вывучаюць і даследуюць ваенныя спецыялісты, гісторыкі, дзеячы культуры. Штогод кніжныя паліцы папаўняюцца навуковымі працамі, артыкуламі, мемуарамі, ўспамінамі ветэранаў, мастацкімі творами, якія пашыраюць уяўленне аб вядомых і малавядомых фактах і падзеях ваенных гадоў. Своеасаблівым даведнікам па літаратуры, прысвечанай падзеям Вялікай Айчыннай вайны, што адбываліся на тэрыторыі Беларусі, з'яўляецца падрыхтаваны Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі бібліяграфічны спіс «Праз полымя вайны: да 70-годдзя вызвалення Беларусі» («Новыя кнігі: па старонках беларускага друку», 2014, № 5, дадатак).

Спіс пачынаецца ўказам № 230 Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 20 мая 2013 г. «О подготовке и проведении празднования 70-й годовщины освобождения Республики Беларусь от немецко-фашистских захватчиков и Победы советского народа в Великой Отечественной войне». У выданні па раздзе-

лах змешчана найбольш значная і цікавая літаратура, прысвечаная цяжкім ваенным гадам, ад трагічнага 1941-га да пераможнага 1945-га.

У раздзеле «Подзвігі і страты 1941 г.» прадстаўлены матэрыялы, у якіх гаворыцца пра абарончыя баі на пачатку вайны. На Беларускім напрамку наступала самая магутная групоўка нямецкіх войск – група армій «Цэнтр», якая ўжо ў першыя дні вайны нанесла знішчальны ўдар па пагранічных заставах, штабах, вузлах сувязі, чыгунках, мастах і раёнах дыслакацыі асноўных часцей і злучэнняў Заходняй асобай ваеннай акругі. Жахлівыя, цяжкія дні паражэнняў перажыў беларускі народ разам з Чырвонай Арміяй летам 1941 г. Нягледзячы на ўпартае супраціўленне войск Заходняга фронту, вораг хутка прасоўваўся ў глыб краіны, і да пачатку верасня ўся тэрыторыя Беларусі была акупіравана немцамі. Аднак ужо ў першыя дні вайны савецкія салдаты прадэманстравалі мужнасць, стойкасць і гераізм, якія сталі залогам будучай перамогі. Абарончыя баі за Брэст, Магілёў, Гомель, Мінск, гераічная абарона Брэсцкай крэпасці паклалі пачатак зрыву «маланкавай вайны».

Вялікі ўклад у Перамогу над нямецка-фашысцкімі захопнікамі ўнеслі партызаны і падпольшчыкі, якія змагаліся ў варожым тыле. У раздзеле «Народная барацьба на акупіраванай тэрыторыі» прадстаўлены звесткі аб крыніцах, прысвечаных партызанскаму і падпольнаму руху на Беларусі. У раздзел уключаны дакументы, у якіх адлюстравана дзейнасць Беларускага штаба партызанскага руху, а таксама барацьба прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей СССР і антыфашыстаў з краін Еўропы ў партызанскіх атрадах і падпольных арганізацыях Беларусі. Змешчаны артыкулы, прысвечаныя медыцынскаму забеспячэнню партызанскіх фарміраванняў, падпольнаму друку, самаробнай зброі партызан.

Днём вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў лічыцца 3 ліпеня 1944 г. У гэты дзень вораг пакінуў Мінск. Аднак выгнанне гітлераўцаў з акупіраванай тэрыторыі Беларусі пачалося значна раней – восенню 1943 г. Адразу пасля перамогі ў Курскай бітве Чырвоная Армія разгарнула наступленне ад Невеля да Чорнага мора. На цэнтральным участку фронту, пераадолюючы ўпартае супраціўленне ворага, савецкія войскі выйшлі да ўсходніх раёнаў БССР. Пра фарсіраванне Дняпра, вызваленне першых беларускіх гарадоў і вёсак, асенняе наступленне

на Віцебск і Гомель, наступальныя баі савецкіх войск зімой 1944 г. апавядаецца ў раздзеле «**Асенне-зімовае наступленне 1943–1944 гг.**».

Вырашальнае значэнне для канчатковага вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў мела Беларуская аперацыя 1944 (кодавая назва «Баграціён»). Яна адыграла рашаючую ролю ў выгнанні захопнікаў з тэрыторыі Беларусі і СССР, адкрыла шлях да вызвалення Еўропы і стала пралагам Берлінскай бітвы, у выніку якой была знішчана гітлераўская Германія і дасягнута Вялікая Перамога. У раздзеле «**Беларуская аперацыя 1944**» чытачу прапануюцца крыніцы, якія змяшчаюць звесткі пра падрыхтоўку, правядзенне і вынікі гэтай аперацыі.

Беларускі народ ніколі не забудзе тых, хто абараніў ад ворага нашу краіну, хто загінуў, вызваляючы гарады і вёскі рэспублікі. Ніколі не сатруцца з памяці бязвінныя ахвяры фашызму – дзеці, жанчыны, старыя, забітыя і зажыва спаленыя ў родных хатах, знішчаныя ў канцэнтрацыйных лагерах. Брэсцкая крэпасць, Хатынь, Мінскае гета і тысячы іншых месцаў памяці, увасобленых у граніт і бронзу, дазваляюць сучаснікам дакрануцца да трагедыі мінулай вайны. «**Паклонімся вялікім тым гадам**» – так называецца апошні раздзел спіса, у якім гаворыцца пра помнікі, мемарыялы, архітэктурна-скульптурныя комплексы, якія захоўваюць памяць пра вайну, ушаноўваюць доблесць і мужнасць савецкіх воінаў і партызан. Асобнае месца ў гэтым раздзеле адводзіцца буйнейшай навуковай і культурнай установе – Беларускаму дзяржаўнаму музею гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Адкрыты ў Мінску ў кастрычніку 1944 г., ён стаў галоўным сховішчам ваенных рэліквій у рэспубліцы, адным з вядучых цэнтраў патрыятычнага выхавання маладога пакалення.

Бібліяграфічны спіс «**Праз полымя вайны: да 70-годдзя вызвалення Беларусі**» будзе цікавы гісторыкам, выкладчыкам гісторыі агульнаадукацыйных школ, вышэйшых і сярэдніх спецыяльных вучэбных устаноў, навучэнцам і студэнтам, а таксама ўсім, хто захапляецца гераічным мінулым краіны. У спіс уключаны дакументы, якія былі выдадзены, у асноўным, у апошнія дзесяць гадоў. У ім змешчаны працы такіх вядомых гісторыкаў як Б.Д. Далгатовіч, Э.Р. Іофе, А.А. Каваленя, С.Я. Новікаў і інш. Бібліяграфічныя звесткі аб крыніцах у выпадку неінфарматыўнасці назвы дапоўнены анатацыямі, што дазваляе карыстальніку зарыентавацца ў мностве прапануемых матэрыялаў і выбраць неабходныя дакументы. Усе раздзелы спіса забяспечаны невялікімі нарысамі, якія дапамагаюць чытачу сістэматызаваць свае веды па гісторыі. Азнаёміцца з прапануемым спісам можна ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ці ў любой публічнай бібліятэцы краіны.

Summary

Presents information about the bibliography of publications dedicated to the events of the Great Patriotic war, which was published in the bulletin "New book: on the pages of Belarusian press" (2014, № 5).